

fórum ARCHIVÁROV

Predstavuje sa Vám Archív hl. m. SR Bratislavy:

Archív hlavného mesta SR Bratislavy (AMB) sa nachádza v Staršej radnici. Budova pozostáva z niekoľkých častí: najstaršia časť radnice (tzv. vežový dom) pochádza zo 14. stor. a bola súkromným domom richtára Jakuba. V roku 1421 sa dom stal majetkom mesta a bol upravený pre potreby radnice. Už v 15. stor. mala radnica zvon a orloj. Vo veži býval hlásnik, ktorého povinnosťou bolo pozorovať mesto (hlásiť požiar alebo blízkosť nepriateľa). V radnici bola umiestnená mincovňa, sklad soli, železa, výčap piva a vína, remeselnícke krámy a hospodársky dvor. Vnútro bolo viacerými prestavbami postupom času zmenené.

Archív bol pôvodne umiestnený na I. poschodí radnice v bývalej stredovekej kaplnke (Heilthum) vedľa radnej siene, kde boli od roku 1868 aj priestory Mestského múzea. Písomný materiál bol uložený pôvodne v kožených kapsách a drevených skrinách. Časť archívu bola tiež umiestnená v susediacom Apponyiovskom dome. Dnes sa tam nachádza Regionálna knižnica, ktorá je súčasťou AMB a Vino-

hradnícke múzeum. V súčasnom období sa priestory archívu nachádzajú na prízemí komplexu budov Starej radnice, kde sú umiestnené pracovne, študovňa a časť depotov.

Archív patrí medzi najstaršie inštitúcie mestskej správy v Bratislave. Počiatky usporiadaného archívu môžeme položiť už do 13. storočia. Zachované historické pramene zo stredoveku kladú AMB na popredné miesto medzi mestskými archívami v Európe. Má najväčší počet zachovaných stredovekých listín, listov a úradných kníh v systéme archívov hlavných miest. Rozsahom zachovaných písomností sa s ním môže porovnávať jedine Archív mesta Kolín nad Rýnom. Ten síce vlastní viac jednotlivín z 12. stor., ale postráda komplexné série rukopisov, aké ochraňuje náš archív, ktoré sú nenahraditeľné nielen pre poznanie dejín Bratislavy, ale analogicky aj pre poznanie stredovekých a novovekých dejín európskych miest. Neoddeliteľnou súčasťou archívu je Regionálna knižnica, ktorá má vedecký charakter. Vlastní cca 90 000 zväzkov, medzi ktorými sa nachádzajú vzácne exempláre z 15. storočia, tzv. inkunábuly.

Archív pôvodne tvorili najmä listiny, pápežské buly, bohato zdobené odpustkové listiny, cisárske a kráľovské listiny, mestské privilégia, patenty, intimáty, zemianske listiny. Známa je listina Ondreja III. z 2. 12. 1291 o udelení mestských výsad pre mesto, ďalej svedectvo Bratislavskej kapituly o dohode s richtárom Jakubom z roku 1287, ktorá dokladá existenciu mestskej organizácie už pred rokom 1291. Doslova umeleckým dielom po výtvarnej stránke je Žigmundova erbová listina z r. 1436. Kráľovským privilégiom, ktoré nazývame zlatou bulou, potvrdil kráľ Matej Bratislave v r. 1464 výsady udelené jeho predchodcami. Panovník nepotvrdzuje výsady bežným prepísaním, ale formou výberu najdôležitejších výsad. Slávnostné vyhotovenie a zriedkavé spečatenie vyjadrilo panovníkovu priazeň i hospodárske a politické postavenie Bratislavy medzi súdobými európskymi mestami.

K vrcholným ukážkam iluminovania neskorogotických knižných rukopisov patrí Bratislavský antifonár, nazvaný podľa majiteľa - Hahnov kódex, vyhotovený pre bratislavského kanonika Jána Hahna okolo roku 1487.

Zbierka listín a aktov obsahuje veľa cenného materiálu z čias reformácie, protireformácie, tridsaťročnej vojny, protitureckých

bojov, atď. Postupný vývoj mesta môžeme sledovať prostredníctvom archívnych fondov Mesto Bratislava (ktorého súčasťou sú zápisnice magistrátu od roku 1402 - 1938), Mestský notársky úrad (do roku 1945), Národný výbor mesta Bratislavy (zápisnice rady a pléna od roku 1945 - 1990).

Od 14. - 15. stor. sa začali do archívu ukladať čoraz početnejšie mestské knihy. Stredoveký obraz mesta dopĺňa najstaršia hospodárska kniha na Slovensku z r. 1364 - 1538. Jedinečným zdrojom informácií o hospodárskych dejinách mesta je súbor 530 komorných kníh z r. 1430 - 1850, ktoré spoľahlivo informujú o príjmoch a výdavkoch mesta, stavebnom vývoji, pohybe obyvateľstva, o kultúrnom živote atď. Na obchodné styky Bratislavy v období ich rozkvetu poukazujú tridsiatkové registre z r. 1457 - 58 a 1496, ktoré hovoria o vyberaní cla, druhoch, množstve a cenách tovaru vyváženého alebo dovážaného bratislavskými alebo cudzími kupcami.

Veľmi zaujímavá je skupina máp a plánov mesta od r. 1675 až do súčasnosti. Okrem toho sa v archíve stretne s písomnými pozostalosťami významných bratislavských osobností (J. Batka, I. Feigler, J. Gürth, J. N. Hummel atď.). Bratislavské cirkevné matriky tvoria zbierku, ktorá je významná z hľadiska genealogického, demografického, výtvarného a dejín zdravotníctva.

O slovakizačnom procese svedčí časť dokumentov, ktoré dokladajú obrodenecké úsilie vrcholiace obdobím štúrovcov, smerujúce k premene slovenského etnika na moderný národ. Dokazujú to listy M. M. Hodžu, J. M. Hurbana, K. Kuzmányho, A. Sládkoviča, L. Štúra a ďalších. Tieto dokumenty sú cenným historickým prameňom o živote našich národných dejateľov, ich vzájomnej spolupráci a zanietennej činnosti v období boja Slovákov za národnú svojbytnosť.

V súčasnom období sa na úseku predarchívnej starostlivosti zameriavame na ochranu registratúr u ich pôvodcov a správcov plnením štandardných úloh. Orientujeme sa hlavne na miestne orgány verejnej správy. Mnohé z nich ešte doteraz spravujú neprevzaté archivizujúce sa registratúry zrušených orgánov a organizácií. Účinným, teraz už nenahraditeľným pomocníkom sa aj na tomto úseku stal osobný počítač.

V oblasti sprístupňovania archívnych dokumentov nám prácu sťažuje katastrofálny nedostatok pracovných, laboratórnych a skla-

dových priestorov. Prírastky z najnovšieho obdobia (likvidované orgány a organizácie) sme preto ešte nemohli spracovať a sprístupniť (pred rokom 1990 sme sa mohli pochváliť takmer úplnou sprístupnosťou archívnych fondov). Nepretržite pokračujeme v systematickom spracovávaní matriek výpočtovou technikou. V tejto súvislosti neustále vylepšujeme a dopĺňame programové vybavenie, pričom prebiehajú sprievodné práce na príprave terminologického slovníka povolání. V Regionálnej knižnici sa zameriavame na spracovanie a sprístupnenie knižného fondu počítačovou formou.

Náš ústav je aktívne zapojený do systematického výskumu prameňov k dejinám Slovenska a Slovákov v Archivio Segreto Vaticano. V tejto súvislosti sme sa podujali na spracovávanie výsledkov výskumu počítačovou formou. V súčasnosti sa v študovni archívu vystrieda počas roka priemerne 2 000 bádateľských návštev. AMB slúži ako školiace pracovisko pre študentov Strednej knihovníckej školy, poslucháčov archívnictva a knihovedy na FF UK v Bratislave. Chodia k nám na odborné prednášky i exkurzie a na odbornú prax v archíve alebo v knižnici. Vypracúvajú SOČ-ky, ŠVOČ-ky, ročníkové a diplomové práce. V poslednom období vzrástol počet bádateľov zo susedných krajín: Maďarska, Poľska, Rakúska, SRN, menej z Francúzska, Talianska, Izraela, USA a Kanady. Spoločenskú angažovanosť archívu realizujeme prostredníctvom prednášok pre BIS, spoluprácu s filmom, rozhlasom a televíziou.

Ako vo všetkých štátnych (verejných) archívoch, tak aj v našom došlo po prijatí zákonov o privatizácii, reštitúciách a súdnych rehabilitáciách v súvislosti s násilným vystahovaním v akcii "B", vyvlastňovaním a pod. k narastaniu novej, veľmi živej agendy, ktorej vybavovanie nám robí veľké problémy, pretože nemáme vlastnú budovu. Archívne materiály máme uložené v piatich lokalitách mesta, čo znemožňuje operatívny postup pri vybavovaní žiadostí našich občanov i požiadaviek zo zahraničia. A čo je hlavné, neumožňuje priebežnú kontrolu bezpečnosti ich uloženia.

Zo zápisníc rady NVB vieme, že už od roku 1962 "dostáva" archív nové priestory. Dodnes však pracovníci AMB sedia v pôvodných stiesnených priestoroch. Čaká sa snáď na zázrak?

Ján Šulavík

AMB vo faktoch a číslach

13. stor. - počiatky usporiadaného archívu, opatrovaného mestským
pisárom
- 1722 - prvý súpis archívneho materiálu "Regestum litteralium
instrumentorum"
- 1744 - zriadenie registratúry, ako oddelenia s osobitným vedením,
ktoré sústreďuje a eviduje starší archívny materiál
i novodochádzajúce písomnosti
- koniec 18. stor. - výskum známeho uhorského historika Juraja Praya
a zostavenie diela "Epistolae procerum Regni Hungariae"
1490 - 1711, I-III (Posonii 1806)
- zač. 19. stor. - sprístupňovanie archívnych dokumentov Jakobom
Gürthom (do 1860), z registovaných listín a listov zostavil
štvorzväzkový "Index litteralium documentorum ..." (1859);
archívny materiál už možno používať k vedeckému bádaniu
- 2 pol. 19. stor.- pôsobenie čestného (nie systemizovaného)
archivára Štefana Rakovského, pokračovanie v Gürthovom indexe
a súpis trojzväzkového diplomatára stredovekých listín
(Diplomatarium Posoniense)
- do 1879 - správa archívu pridelená vedúcemu magistrátnej
kancelárie (jeho úradný titul bol hlavný archivár), toto
miesto zastával František Dulló
- 1879 - oddelenie funkcie archivára od funkcie protokolistu,
za mestského archivára menovaný Ján Batka (do 1917),
on dokončuje Gürthov index a za jeho éry sú usporiadané
a označené aj mestské knihy
- 1917 - funkciou mestského archivára poverený dr. František Kováts,
zrušenie dovtedajšieho vecného rozdelenia listín a zavedenie
chronologického usporiadania (takto sú listiny usporiadané
i dnes)
- 1922 - poverenie vedením archívu dr. Ovida Fausta (do 1945), ako
vedúci Vedeckých ústavov mesta Bratislavy sa venuje zriadeniu
múzea a vedeckej knižnice ako príručnej knižnice archívu,
počas svojho pôsobenia získava kúpou a odkazmi mnoho
archiválií (napr. cennú zbierku cirkevných rukopisov)

- 1945 - vedúca archívu doc. dr. Darina Lehotská, so siedmimi spolupracovníkmi (predtým boli len dvaja); usporiadanie všetkého listinného a knižného materiálu, pokračovanie v inventarizácii stredovekých listín a usporiadanie kníh podľa provenienčného princípu
- 1955 - riaditeľom archívu dr. Vladimír Horváth, s kolektívom; preberanie, usporadúvanie, inventarizácia a katalogizácia starších a novších fondov a prírastkov (v edícii Z fondov a zbierok AMB bolo vydaných 28 samostatných a 9 združených inventárov a 7 katalógov), publikačná činnosť, zavedenie výpočtovej techniky
- 1993 - do funkcie riaditeľa archívu menovaný dr. Ján Šulavík

Niekoľko naj..., zaujímavostí a perličiek z AMB

- Najstaršia písomná pamiatka je fragment Biblie z 11. storočia z cirkevnej zbierky.
- Najstarší dokument týkajúci sa Bratislavy je listina Bela IV. z roku 1245, v ktorej sa uvádzajú služobníci a udržiavatelia veže na Bratislavskom hrade.
- Najstarší výskyt mestskej pečate je z roku 1302.
- Najstaršia mestská kniha (najstaršia na Slovensku) je tzv. hospodárska kniha vedená v rokoch 1364 - 1538.
- Najstaršia písomná pamiatka zo Slovenska v slovakizovanej češtine je list trenčianskeho richtára Osvalda Somorovského z roku 1461.
- Najstarší daňový súpis bratislavských predmestí pochádza z roku 1379.
- Medzi najkrajšie dokumenty patrí erbová listina mesta Bratislavy z roku 1436 a iluminovaný Graduál, známy ako Hahnov kódex (z roku 1487).
- Najobtiažnejšou písomnosťou z paleografického hľadiska je listina z roku 1759 vyhotovená v pápežskej kancelárii (Klement VIII.) typom písma "littera sancti Petri".
- Najstarší výskyt pomenovania archívu v latinskej forme "Archivum civitatis Posoniensis" pochádza z roku 1541.

- Najstarší elench archívu (torzo) pochádza z rokov 1511 - 1517, ktorého autorom je Fridrich Grün, notár bratislavskej mestskej kancelárie.
- Z výtvarného hľadiska najpestrejšou je zbierka erbových listín z rokov 1454 - 1891.
- Z etnografického hľadiska najbohatšie údaje poskytujú protokoly testamentov od roku 1427 - 19. stor.
- Unikátne je zachovanie troch zväzkov tridsiatkových registrov z rokov 1457, 1458 a 1491.
- Z formálneho hľadiska najzaujímavejší spôsob pôvodného uloženia písomnosti je drevené puzdro - rotulus, v ktorom je zvinutý pergamen s obsahom knihy "Ester" v hebrejskom písme zo 17. stor.
- Najunikátnejšou prvotlačou Regionálnej knižnice je odpustkový list Jána Hahna z roku 1480.
- Najrozsiahlším archívnym fondom je NVB; len spisy z rokov 1945 - 1968 sú v 3509 krabiciach.
- Bádateľsky najviac využívaným materiálom v správnej agende je
 - spisový materiál NVB, týkajúci sa konfiškácií domov a pôdy
 - spisový materiál Mestského súdu v Bratislave
 - projektová dokumentácia
 - spisový materiál Mestskej správy školských zariadení
- Bádateľsky najviac využívaným materiálom na vedecké a odborné účely sú
 - mapy a plány mesta Bratislavy a projektová dokumentácia
 - stredoveké listiny
 - archívny materiál, týkajúci sa cechov
 - noviny, najmä Preßburger Zeitung a Slovák
- Bádateľsky najviac využívaným materiálom predovšetkým na genealogický výskum (i zo zahraničia) sú matriky (1601 - 1895).
- Najzaujímavejšia žiadosť prišla z USA od potomkov vystaňovalých Slovákov, ktorí žiadali vyhotovenie genealogickej rešerše na základe nimi opatrovaného lodného lístka z Titanicu.
- Najtrúfalejšia žiadosť bola od istého, veci neznaleho bádateľa, ktorý za bližšie neurčenú sumu chcel od nás odkúpiť erbovú listinu kráľa Žigmunda Luxemburského z roku 1436.

Regionálna knižnica

Vznik a budovanie Regionálnej knižnice úzko súvisí s vývojom mestskej správy po roku 1918. Po vzniku Československej republiky nastali veľké zmeny aj v organizácii administratívy mesta, ktoré priamo ovplyvnili činnosť mestského archívu, ale aj ďalších kultúrnych inštitúcií riadených magistrátom.

V roku 1923 všetky mestské kultúrne zariadenia (archív, múzeum a mestská knižnica) boli zlúčené do Vedeckých ústavov mesta Bratislavy na čele s Dr. Ovídiom Faustom. Nakoľko mestská knižnica na základe zákona č. 430 z roku 1919 o verejných knižniciach už bola ľudovou knižnicou, určenou pre širokú verejnosť, vynorila sa otázka potreby založenia vedeckej knižnice v rámci vedeckých ústavov.

Archív mesta Bratislavy mal veľmi skromnú príručnú knižnicu, ktorá sa stala základom budúcej vedeckej, terajšej Regionálnej knižnice. V záujme zveľaďovania tejto knižnice štátny inšpektor archívov a knižníc Dr. V. Chaloupecký vyzval v roku 1921 mestský magistrát, aby pri reorganizácii mestskej knižnice nariadil vyčleniť z jej fondov diela, ktoré svojim charakterom nepatrili do zbierok ľudovej knižnice a odovzdať ich Archívu mesta Bratislavy.

Začiatok systematického budovania knižnice môžeme klásť do roku 1923. V roku 1924 knižnica už vlastnila 885 prírastkov (1309 zväzkov). Pravidelné vedenie prírastkových zoznamov sa začína rokom 1928 a od tohto roku sa datujú aj nákupy vo väčšom rozsahu. Samozrejme, pri nákupoch zohrali významnú úlohu aj pridelené finančné prostriedky z mestského rozpočtu. Kým v roku 1923 archívu bolo pridelených 10 000 Kčs na nákup archiválií a kníh, táto suma sa z roka na rok zvyšovala (napr. 1924: 64 489 Kčs, 1926: 112 500 Kčs, 1932: 180 000 Kčs). Táto štedrosť magistrátu sa odzrkadlila aj v raste fondu. V roku 1930 mala príručná knižnica archívu "viac ako 12 000 diel". Týmto nárastom už v tom istom roku vznikli aj priestorové problémy. Magistrát adaptovaním podkrovných priestorov Starej radnice v roku 1932 poskytol dôstojné umiestnenie pre knižný fond, ktorý sa zhromažďoval v nevyhovujúcich depozitoch a pracovniach archívu. Nové skladové priestory boli zariadené pseudoštylovými regálmi, historickým nábytkom a inými umeleckými diela-

mi, a tie do dnešného dňa dodávajú depozitom atmosféru, charakter historickej knižnice. Do roku 1945 knižnica získala do svojich fondov približne 43 000 zväzkov.

Povojnové zmeny priniesli zmeny aj v štruktúre mestských inštitúcií. Kým do roku 1948 knižnica niesla názov Príručná knižnica mesta Bratislavy, od tých čias už figuruje pod novým názvom Vedecká knižnica mesta Bratislavy, avšak už nie v rámci Archívu mesta Bratislavy, ale ako samostatná zložka Vedeckých ústavov mesta Bratislavy. Kultúrna politika päťdesiatych rokov spečatila osud knižnice. Po rôznych reorganizáciách bola pričlenená k Mestskej ľudovej knižnici. V roku 1958 sa jej dovtedajší názov zmenil na Regionálnu knižnicu. Začlenením knižnice do štruktúry Ľudových knižníc sa zdegradovala jej úroveň a poslanie. Zúžili sa predpoklady intenzívnejšieho rozvoja a podmienky zodpovedajúce potrebám výskumného pracoviska. Improvizované, nekompetentné zásahy nadriadených orgánov, dopĺňanie fondu neprofilovanou literatúrou a ani samotná práca nezodpovedala charakteru pracoviska. Konečne rozhodnutím rady NVB od 1. 7. 1969 sa stala znova súčasťou AMB.

Podľa predstáv Dr. Ovídia Fausta, vedúceho už spomínaných Vedeckých ústavov mesta Bratislavy, knižnica sa mala stať modernou vedeckou knižnicou. Popri priebežných nákupoch odbornej literatúry 20. storočia z oblasti spoločenských vied (hlavne oblasť histórie, pomocných vied historických, knihovedy, dejín štátu a práva, teológie, kultúrnych dejín atď.) knižnica sa budovala aj retrospektívne. Postupne rástol aj fond starých tlačí. V rokoch 1929 - 1945 knižnica získala celý rad inkunábulí, ktoré tvoria najcennejšiu časť knižnice. V tejto zbierke sú väčšinou diela cirkevného charakteru (biblie, kazateľská literatúra, cirkevné právo, traktáty). Svetskú literatúru zastupuje napr. Schedelova Kronika sveta s nádhernými drevorytmami európskych miest. Knižnica vlastní aj unikát, doteraz prvú a jedinú známu prvotlač z územia Slovenska. Je to odpustkový list bratislavského kanonika Jána Hahna, ktorý vytlačil tlačiari Ján Bulle de Bremis roku 1480 v Bratislave.

Knižnica kupovala aj tlače významných európskych tlačiarní 16. - 19. storočia, medzi nimi diela z tlačiarnie Frobena, Manutia, Ferrariho, Plantina, Elzevirovcov a pod. Samozrejme, do fondu pribúdali aj slovacikálne tlače (P. Bornemissa zo Šintavy, Klós

z Bardejova, Brewer z Levoče, produkty trnavskej tlačiarne a iných tlačiarní zo Slovenska a z územia bývalého Uhorska). Zbierková činnosť a spracovávanie cennej zbierky posoniensí je jednou z nosných úloh pracoviska.

Budovanie historického fondu sa realizovalo zväčša nákupom, jednak v bratislavských antikvariátoch (Steiner, Vottitz, Natali), ale aj na knižných aukciách a v antikvariátoch vo Viedni, Prahe a Budapešti. Do fondu sa ojedinele dostali aj tlače zo súkromných knižníc. V predvojnovom období knižnica získala do sto zväzkov z knižnice známeho bratislavského filantropa J. Schulpeho, drobné tlače od bratislavskej tlačiarnej rodiny Angermayerovcov a historické diela z pozostalosti kanonika - historika Ž. Kisfaludyho. Vo fonde sa nachádzajú aj tlače z knižnice mestského archivára J. Batku.

Väčšinu (80 %) knižných prírastkov vydaných pred rokom 1900 knižnica získala do roku 1945. V neskorších decéniách fond rozširovala nákupom modernej vedeckej literatúry. V súčasnosti sú nákupy z finančných a priestorových dôvodov obmedzené na minimum. Nakupuje len literatúru lexikálneho charakteru a práce s bratislavskou tematikou. Ojedinele získava aj staré bratislavské tlače. Knižnica v súčasnosti vlastní 77 190 inventárnych jednotiek približne v 90 000 zväzkoch.

Juraj Kodaj

O niektorých problémoch nášho stavu

Na stránkach Fóra archivárov sa čitateľovi začali predstavovať štátne archívy Slovenskej republiky. V tejto súvislosti nemôžem nepripomenúť názor dr. I. Chalupeckého na publikovanie výročných správ štátnych (verejných) archívov (FA 1990/3, s.5, FA 1992/1, s.5). Vzor výročnej správy bol prijatý koncom roku 1991 (SA 1992/2, s. 196). Vyriešenie úvahy dr. J. Beňka, ako dostať výročné správy archívov do povedomia najširšej verejnosti (tamže, s. 198), spočíva v ich publikovaní. Napríklad juhomoravské štátne ok-

resné archívy v roku 1993 vydali už 17. zväzok svojich výročných správ, článkov a kroniky za rok 1992. Ak by išlo len o samotné výročné správy, mali by sa publikovať už o 4 - 6 mesiacov po ukončení kalendárneho roku. V tom vidím hlavný dôvod, prečo Fórum archivárov môže k uvedenej téme pristupovať len príležitostne a účelovo.

Osobne ma mrzí, že po príspevkoch vo Fóre archivárov a Slovenskej archivistike v rokoch 1992-1993 mi akosi "vyschlo" pero. Aj ja sa teda podieľam na tom, že v poslednom období redakcia nášho stavovského periodika nemala dostatok príspevkov s obsahovým zameraním v zmysle druhého článku stanov SSA. Podpísala sa pod to stagnácia mzdy za prácu v archíve. Pri známom vývoji cien a platieb reálna mzda prudko klesla. Rodinný rozpočet je potrebné dopĺňať, pracovať navyše. V takejto situácii nie je ľahko ukrojiť z energie a času pre zmysluplnú a tvorivú stavovskú povinnosť. Napríklad napísať niečo do Fóra archivárov. Poznávam, že som uzrozumený s tým, že v dobrovoľnej záujmovej organizácii nášho typu (združenie), sa redakčné práce ani príspevky nehonorujú.

Sympóziu na tému Identita archivára a III. valné zhromaždenie SSA, ktoré sa konali na prelome mája a júna t. r. v Ražejkých Tepliciach, boli príležitosťou formulovať a konzultovať problémy dotýkajúce sa odborných, sociálnych a stavovských záujmov archivárov. Keďže pracujem v archívnom predpolí, niektoré problémy vnímam ako veľmi aktuálne. Preto som rád, že pri tejto príležitosti, keď zostavením tohto čísla Fóra archivárov bol poverený Archív hlavného mesta Bratislavy, ich môžem ventilovať. Aby môj príspevok nebol príliš dlhý, o niektorých iných problémoch odborného charakteru, ktoré vnímam, by som napísal v niektorom inom svojom príspevku.

Ako som už uviedol, mzda kvalifikovaného archivára za prácu v štátnych (verejných) archívoch stagnuje. Pri práci v archívnom predpolí však možno vidieť, že rôzne neštátne právnické osoby, ktoré disponujú skladovými priestormi (depotmi), si do obchodného registra ako predmet činnosti zapisujú registrátorské povinnosti týkajúce sa prevzatia, úschovy a následného vyradenia mzdových listov, osobných spisov a iných t. č. ešte neskartovateľných častí registratúr charakteru "S" pochádzajúcich z činnosti likvidovaných

organizácií, zväčša štátnych podnikov, za čo inkasujú miliónové čiastky. Vidíme tiež, že registrátori v registratúrnych strediskách (spisovniach) a podnikoví archivári nielen neštátnych organizácií dostávajú za svoju prácu mzdu, ktorá v niektorých prípadoch prevyšuje mzdu vysokokvalifikovaného archivára štátneho (verejného) archívu aj viac ako dvojnásobne. V tejto polohe otázka odmeňovania za prijatú zodpovednosť a za vykonanú prácu sa stáva otázkou už nielen odborárskou (Bokes, F.: Archivárske odbory. FA 1991/8, s.1), ale aj stavovskou.

Za prevzatie, uloženie a následné vyradenie t. č. neskartovateľných častí registratúr charakteru "S", pochádzajúcich z činnosti likvidovaných štátnych (prípadne iných verejných) organizácií, neštátnou (prípadne inou neverejnou) právnickou osobou, možno dojednanú čiastku vyplatiť zásadne dvomi spôsobmi:

- vopred, jednorázovo celú sumu (štát takto vlastne poskytne kapitál, pričom zmluvné záväzky sa prevzatím predmetu zmluvy ešte len začali plniť),
- primeraný preddavok plus alikvotná čiastka za každý kalendárny rok plnenia zmluvných povinností.

V druhom prípade sa dojednaná čiastka uloží do peňažného ústavu. Úroky, ktoré budú v peňažnom ústave nabiehať, má likvidátor zaisťovať tak, aby to bolo v prospech zakladateľa (zriaďovateľa) likvidovanej organizácie. Tento spôsob je plne kvalifikovaný, najmä ak uvážime, že u nás napríklad spoločnosť s ručením obmedzeným ručí za svoje podnikanie, o. i. za to, že prevzaté písomnosti (záznamy) sa nezničia, nedegradujú alebo nestratia, len do výšky stotisíc korún slovenských. Spýtajme sa kompetentných, ktorý z uvedených spôsobov sa doteraz uplatňoval a o koľko miliónov išlo. Dbáme na to, aby sa pozitívne poznatky zo zahraničných pracovných ciest u nás uplatnili, najmä ak ide o oblasť, v ktorej nemáme skúsenosti?

Iste každý z nás by bol rád, keby odborní pracovníci v našich štátnych (verejných) archívoch boli za vykonanú prácu ohodnotení tak, ako sú ohodnotení naši kolegovia napríklad vo Francúzsku alebo v Holandsku. Musíme však prihliadať na našu realitu, ktorou je štátny rozpočet SR, problémy so mzdami v zdravotníctve a v školstve. Opäť je tu pocit finančného nedocenenia práce, hoci v inej, vážnejšej polohe ako do leta 1992 (SA 1992/2, s. 195).

Preto by sme mali hľadať spôsob, ako odstrániť alebo aspoň zmieriť rozpor medzi želaným a terajším stavom. Zvýšenie mzdy napríklad o 10 %, je síce vítanou a chvályhodnou snahou pomôcť, avšak v súčasných reláciách vec nerieši.

V dávnejšej minulosti, na jednom z odborných podujatí, bola reč o spôsobe, akým si verejné archívy v istej krajine západnej Európy (dnes si už nespomeniem v ktorej) vylepšovali svoje príjmy. Tento spôsob spočíval v prevzatí a dlhodobej odbornej úschove dokumentov o mzdových a pracovno-právnych náležitostiach zamestnancov podnikov a iných právnických osôb za vopred dojednanú sumu. Služby spojené s touto spisovenskou a úradníckou činnosťou vykonával 1 - 2 pracovníci, ktorí nemuseli mať odborné archívárske vzdelanie. Zdôrazňujem, že nešlo o povinnosť preberať a spravovať takéto písomnosti (záznamy) a vonkoncom už nešlo o plošné preberanie od každého záujemcu. Táto činnosť bola jasne oddelená od vlastnej odbornej archívnej a inej (vedeckej, edičnej) činnosti. Uvedené archívy si vylepšovali svoje príjmy i tak, že fakultatívne poskytovali platené kvalifikované služby aj v sfére nazývanej records management.

Idete teda o zmenu postoja k možnostiam, ktoré sa ponúkajú. Pravidlá nie sú určené prírodnými nemennými zákonmi, ale prijatými spoločenskými konvenciami. Pravidlá možno vymedziť zákonmi NR SR, niekedy postačí nariadenie vlády alebo vyhláška ministerstva. Na potvrdenie uvediem malý príklad. V novele zákona SNR o archívnictve (úplné znenie č. 332/1992 Zb.) bol z paragrafu 30 vypustený tretí odsek, podľa ktorého pokuta uložená za porušenie povinností je príjmom štátneho rozpočtu. V novele zákona ČNR o archívnictve (č. 343/1992 Zb.), ktorou o. i. boli prijaté tvrdšie sankcie, sa tretí odsek precizoval tak, že pokuty uložené okresným úradom sa stávajú príjmom okresného úradu a pokuty uložené magistrátom príjmom mesta. Príjmom štátneho rozpočtu zostali pokuty uložené ministerstvom vnútra (§ 28 ods. 6 citovanej novely).

Členom SSA môže byť podľa Čl. I ods. 1 jej stanov každý, kto sa profesionálne zaoberá/zaoberal archívnu činnosťou. Členom spoločnosti sa môže stať v zmysle Čl. III ods. 1 stanov aj ten, kto sa profesionálne zaoberá registratúrnou činnosťou. Preto aj SSA by mala podporovať požiadavku, aby nekvalifikovaní registrátori

a podnikoví archivári štátnych i neštátnych organizácií, ktorí v niektorých prípadoch poberajú za svoju prácu mzdu prevyšujúcu mzdu vysokokvalifikovaného archivára štátneho (verejného) archívu aj viac ako dvojnásobne, povinne absolvovali odborný kurz. Kurz by sa mal stať vecou prestíže našej predarchívnej i archívnej sféry. Za odborné kurzy sa dnes vyberajú solidne poplatky. Organizácia, ktorá bude vyzvaná, aby si dala vyškoliť svojho pracovníka s odôvodnením, že je bez náležitej kvalifikácie a praxe, si spočíta, či bude platiť za odborné kurzy alebo či bude hľadať odborníka.

Spoločnosti slovenských archivárov by malo záležať aj na tom, aby sa v katalógoch pracovných činností na vymedzenie činností registrátora už nepoužívali pojmy "archív, archivár, archivácia, zložitá archivárska činnosť na orgáne štátnej správy". Keď v tomto zmysle budú opravené katalógy pracovných činností, keď sa v nich bude rozlišovať medzi pracovnými funkciami "archivár" a "registrátor", až potom vojde do povedomia našej verejnosti, že archívna prax sa odlišuje od registratúrnej praxe. Že menovite štátne (verejné) archívy, ktoré okrem odborných archívnych činností vykonávajú aj niektoré činnosti štátnej správy, sú aj vedeckými inštitúciami. Pracujú v nich vysokokvalifikovaní odborníci - archivári, ktorí rozvíjajú svoj vedný odbor a napomáhajú aj rozvoju historických vied a historického povedomia.

S rozlišovaním medzi registratúrou a archívom súvisí novší fenomén, živnosti. Nádejní živnostníci majú spravidla úmysel založiť si ohlasovaciu živnosť poskytujúcu služby pri evidencii, triedení, usporadúvaní a vyradovaní registratúr alebo ich častí. To sú registratúrne činnosti. Spracúvanie a sprístupňovanie archívnych fondov sú archívne činnosti. V živnostenských listoch sa však pojmy "archív, archivár, archivovať, archívnictvo" uplatňujú spravidla paušálne. Nerozlišuje sa medzi registratúrnymi a archívnymi činnosťami. V istom ponukovom letáčiku možno nájsť aj takúto perličku: "...poskytovanie služieb trvalej predarchívnej starostlivosti o písomnosti...". Ministerstvo vnútra, ústredný orgán štátnej správy pre živnostenské podnikanie, by sa preto malo postarať o zvýšenie odbornosti príslušných zamestnancov okresných a obvodných úradov (§ 66d zákona NR SR č. 132/1994 Z. z.). Po osvojení si príslušnej registratúrnej i archívnej terminológie títo zamestnan-

ci budú spôsobilí vydávať živnostenské listy, ktoré budú reálne odrážať činnosť aj v naznačenom odbore živnosti.

Mnohí kolegovia pokladajú za absurdné, aby uvedená živnosť zostala aj naďalej len ako ohlasovacia voľná (§ 19, § 25 zákona č. 455/1991 Zb. v znení neskorších zmien a doplnkov, živnostenský zákon). Keďže živnostníci, ktorí majú do činenia s archivizujúcimi sa registratúrami, prípadne aj s archívnymi fondmi, môžu negatívne ovplyvniť ich kvalitu, je namieste požiadavka uvažovať o novele živnostenského zákona. Predpokladom je kladná odpoveď na otázku, či uvedené činnosti sú živnosťou (§ 3 živnostenského zákona). Činnosť živnostníkov - registrátorov, prípadne archívárov, by sa potom mala zaradiť, keď už nie medzi koncesované živnosti (príloha č. 3 živnostenského zákona), tak určite medzi ohlasovacie viazané živnosti (príloha č. 2 živnostenského zákona). Nemusí Vám to pripadať ako niečo, na čo treba rezignovať. Podklady na zmeny a doplnky živnostenského zákona, ktoré do určitého času prešli legislatívnym procesom, NR SR posúdila a prijala v apríli t. r. (zákon č. 132/1994 Z. z.). Od nekvalifikovaných uchádzačov a živnostníkov, ktorí sú často aj bez potrebnej praxe, by sa vyžadovalo splnenie predpísaných kvalifikačných požiadaviek, napríklad doplnenie odborného kurzu (za poplatok). Bez toho by nemohli získať alebo si dať obnoviť živnostenský list, eventuálne koncesnú listinu.

Na základe § 69 živnostenského zákona vznikli živnostenské spoločenstvá, ktoré chránia a podporujú spoločné záujmy podnikateľov, ktorí sú ich členmi, a ktoré prispievajú k riadnemu prevádzkovaniu živností. Podávajú na vyžiadanie alebo z vlastnej iniciatívy orgánom štátnej správy návrhy, informácie a stanoviská o živnostiach v odbore svojej pôsobnosti (§ 69 ods. 2 citovaného zákona).

Podľa obchodného zákonníka sa obchodná spoločnosť zakladá spoločenskou zmluvou, v prípade spoločnosti s ručením obmedzeným aj zakladateľskou listinou (§ 57, § 105 zákona č. 513/1991 Zb. v znení neskorších zmien a doplnkov). Preukazovanie odbornej spôsobilosti zákon nevyžaduje, o spoločenstvách sa nezmieňuje.

V tomto kontexte som sa istý čas zapodieval myšlienkou o komore, verejnoprávnej záujmovej samosprávnej stavovskej organizácii. Komory si kladú za úlohu o. i. pôsobiť, aby ich členovia vy-

konávali profesnú činnosť odborne, v súlade s etikou profesie a spôsobom ustanoveným zákonmi a vnútornými predpismi komory. Kým na vznik združenia občanov je potrebná (len) registrácia na ministerstve vnútra, na zriadenie komory je potrebný zákon. Zákonom o komore možno o. i. ustanoviť, že členstvo v komore je povinné pre pracovníkov v neštátnych organizáciách, pre právnické a fyzické osoby zapísané v obchodnom registri a podobne.

Možno tu uviesť komoru vysokoškolsky vzdelaných zdravotníckych pracovníkov (zákon SNR č. 27/1992 Zb.), komoru stredných zdravotníckych pracovníkov a komoru zubných technikov (zákon SNR č. 14/1992 Zb.), lekársku komoru, komoru zubných lekárov a lekárníckú komoru (zákon SNR č. 13/1992 Zb.), komoru psychológov (zákon NR SR č. 199/1994 Z. z.), komoru veterinárnych lekárov (zákon SNR č. 10/1992 Zb.), obchodnú a priemyselnú komoru (zákon SNR č. 9/1992 Zb.) a mnohé ďalšie. (Mimochodom, pokiaľ má komora sídlo v Bratislave, základné informácie o nej mi poskytuje automatizovaný zoznam pôvodcov registratúr.)

Zásadnou otázkou je, či možno zlúčiť členstvo v komore s výkonom pracovných funkcií v štátnom (verejnom) archíve a v inej štátnej - verejnej ustanovizni. Ak by sa pracovníci štátnych (verejných) archívov mali ocitnúť v nevýhode, idea komory nezíska priaznivú odozvu a nebude sa nastoľovať. V rámci akademickej debaty poznamenávam, že celoslovenské archívne grémium, o ktorom v diskusii o koncepcii nášho archívniectva písal dr. A. Varga (FA 1992/6, s. 4), by bolo podľa môjho názoru funkčné, najmä v oblasti sociálnych a stavovských záujmov vtedy, ak by právnou formou jeho existencie mohla byť komora.

Týmto by som svoj príspevok uzavrel. O nadnesených problémoch by sa malo "pracovne" diskutovať a písať. Charakter a periodicita Fóra archivárov dáva k tomu lepšie možnosti, ako napríklad Slovenská archivistika. Aj preto sa nazdávam, že kolegov, ktorí sa vyjadrovali, že Fórum (radšej ani) nečítajú, bude čoraz menej. A prispievateľov čoraz viac.

Jozef Šeregi

Počítače v AMB

Prenikanie vedeckotechnického pokroku do archívov prostredníctvom výpočtovej techniky je pomerne nový fenomén v práci slovenského archívára. Otázky o jej využití v archívoch sa pertraktujú v našej odbornej literatúre viac ako dve desaťročia. Avšak k jej praktickému využívaniu v širšom meradle došlo len v posledných niekoľkých rokoch.

Prvou lastovičkou v AMB bol v roku 1986 terminál sálového počítača SMEP SM 4/20. Softwaroví pracovníci Automatizovaného informačného strediska pri býv. Národnom výbore hl. m. SSR Bratislavy (AIS NVB) vypracovali prvý špecializovaný program zameraný na vedecký výskum archívneho materiálu. PhDr. V. Horváth jeho prostredníctvom vytváral databázy údajov, ktoré neskôr pretransformoval do podoby knižného titulu - Bratislavského topografického lexikonu. V roku 1988 po prekonaní rôznych úradných prieťahov a technických ťažkostí získal archív vlastný počítač SMEP SM 50/40 s dvomi, a neskôr štyrmi terminálmi, diskovou mechanikou, magnetopáskovou jednotkou a tlačiarňou. Pre činnosť tohoto počítača bol pracovníkmi AIS NVB, po konzultáciách s archívarmi, pripravený špecializovaný program na spracovávanie všetkých druhov historických matrik. Ešte v tom istom roku, po absolvovaní kurzov a zaškolení štyroch pracovníkov archívu, sme začali s pokusným vkladáním dát. V roku 1989 sme úspešne napredovali už v rutínnej prevádzke, hoci technické problémy s externým pamäťovým médiom, ktoré bolo najslabším ohnivkom počítača, sa neustále zväčšovali. Vyslobodením pre nás boli revolučné udalosti, ktoré vďaka celospoločenským zmenám priniesli okrem iného aj zrušenie embarga ekonomicky vyspelých západných štátov na dovoz špičkových technológií v oblasti výpočtovej techniky. Počítače SMEP ako nekompatibilné so svetovým štandardom radu osobných počítačov (PC) firmy IBM išli do šrotu.

V roku 1990 sme získali štyri PC AT 286. Dva z nich (Atari PC 4) sme začali, po prekonvertovaní pôvodného programu, používať na spracovávanie matrik narodených. Po rozšírení programového vybavenia pracovníkmi Centra informatiky a racionalizácie Okresného úradu Bratislava (CIR OkÚ), sme rozvrhli naše aktivity aj na ďalšie

oblasti. Tretí PC (Kenitec 286Plus) používa programy na spracovávanie údajov získaných výskumom archívneho materiálu (Vatikánske archívy a Pohyb obyvateľstva v historickej Bratislave). Štvrtý PC (Kenitec 286Plus) slúži Regionálnej knižnici na evidenciu knižného fondu. Zatiaľ posledným prírastkom, ktorý sme získali v októbri 1993, je PC (ASI-Aquarius), ktorý sa využíva v oblasti predarchívnej starostlivosti na evidencie (program Automatizovaný zoznam pôvodcov registratúr). Okrem už spomenutého programového vybavenia softwaroví pracovníci CIR OkÚ vytvorili niekoľko menších programov, ktoré nám pomáhajú v odbornej, ale aj administratívnej činnosti (Konfiškácie nehnuteľností, Názvy ulíc Bratislavy, Vládne nariadenie 15/1959, Slovník povolání a iné).

Všetky naše PC pracujú pod operačným systémom MS DOS. Majú nainštalované textové editory T602, drivery pre podporu národného prostredia k výstupom na tlačiareň, obslužné, testovacie, antivírusové a iné programy. Pôvodná kapacita pevných diskov bola 40 MB (ASI, Kenitec) a 65 MB (Atari). Rýchlo sme ju však vyčerpali hlavne vkladáním údajov z matrik. Po repasácii dvoch PC Atari sa zvýšila kapacita diskov na 108 MB, ale ani toto riešenie nie je trvalejšieho rázu. Napríklad z matrik narodených sme zatiaľ vložili viac ako 160 000 viet, čo zaberá na jednom PC asi 1/4 kapacity pamäte, pričom celkové množstvo vložených viet možno v budúcnosti rátať na niekoľko miliónov. Pre výstupy z počítačov používame ihličkové tlačiarne Star LC-10 a Mannesmann Tally.

Charakter práce s archívnymi databázami predpokladá neustále pribúdanie údajov, ktoré musia byť prístupné užívateľovi vždy v plnom rozsahu, nech už je využitie počítača akékoľvek. Šetriť kapacitu diskov "zipovaním" alebo iným zahusťovacím programom nie je riešením. Takéto údaje sa nedajú čítať, teda nie sú užívateľovi prístupné. Komprimáciu využívame len pri vytváraní bezpečnostných kópií databázových (DBF) súborov na diskety, kde zaberajú relatívne málo miesta. Tiež indexovanie veľkých súborov na našich pomalých "pécčkách" možno počítať na hodiny (taktovacia frekvencia procesorov je 12, resp. 16 MHz). Preto je nevyhnutná aspoň modernizácia nášho počítačového parku. V budúcnosti bude potrebné (nielen v AMB) vybudovať modernú počítačovú sieť so serverom o kapaci-

te minimálne 1 GB a 5 výkonnými pracovnými stanicami. Nezanedbateľnou požiadavkou, pre každý archív samozrejmo, by mala byť garancia stálosti trvalo vložených informácií do databáz. Otázka financovania takéhoto projektu však stojí mimo nás.

Doterajšie skúsenosti s využívaním počítačov v AMB potvrdzujú ich úplné opodstatnenie. Hoci sme zďaleka neodkryli všetky možnosti, ktoré výpočtová technika poskytuje, v blízkej budúcnosti bude mať nezanedbateľný podiel na

- ochrane originálneho archívneho materiálu poskytovaním cielených informácií (odpadá dlhé a mnohokrát neefektívne prehľadávanie materiálu),
- zhodnocovaní informácií z archívneho materiálu vložených do tematicky zameraných programov na odborné, vedecké a informačné účely (tvorba rešerší, knižných bibliografií, vedeckých štúdií),
- tvorbe archívnych pomôcok a ich využívaní archivármi a širokou bádateľskou verejnosťou,
- spolupráci s pôvodcami automatizovaných registratúr (vybavovanie celých agend alebo ich častí prostredníctvom osobného počítača, tzv. kancelária bez papiera)
- vedení rôznych evidencií (riadiaca práca, administratíva, študovňa, predarchívna starostlivosť)
- efektívnejšom využívaní pracovného času archivára (údaje uložené v pamäti počítača sú užívateľovi k dispozícii prakticky okamžite).

Výkonnosť a efektivita počítačových programov vo veľkej miere závisí od kvalít tvorcu softwaru - programátora. V AMB máme to šťastie, že sme stretli odborníkov, ktorí prejavujú úprimný záujem o archívnu problematiku. Dostatočne oboznámení so špecifickými požiadavkami archívnej praxe sú schopní akceptovať pri tvorbe konkrétnych programov naše pripomienky. Na druhej strane aj my archivári, ak chceme kvalifikovane participovať na príprave a testovaní nových programov, musíme ovládať aspoň obsluhu osobného počítača. V súčasnosti na PC pracuje striedavo 8 pracovníkov AMB. Na tomto základe odborne a technicky zdatných archivárov staviame ďalšiu činnosť, spočívajúcu hlavne v napĺňaní databáz súčasných progra-

mov. V spolupráci s programátormi pripravujeme aj rozšírenie programovej ponuky na spracovávanie matrik sobášnych a zomrelých, komorných kníh, evidenciu vybraných ústredných spisovní atď. Pri súčasných pracovných a technických podmienkach je to práca na celé desaťročia. Veríme, že nám elán vydrží.

Peter Viglaš

Upozorňujeme ctených kolegov a čitateľov FA, že Archív mesta Bratislavy v súčasnosti predáva za znížené ceny nasledovné publikácie:

TITUL: Špiesz, A.: Štatúty bratislavských cechov	CENA 20,- Sk
TITUL: kol.: Bratislava hl. mesto Slovenska	CENA 20,- Sk
TITUL: kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy	CENA 30,- Sk
TITUL: Horváth, V.: Bratislavské mestské privilégium	CENA 15,- Sk
TITUL: Horváth, V.: Bratislavský topografický lexikon	CENA 40,- Sk
TITUL: Horváth, V.: Zlatá bula bratislavská	CENA 15,- Sk
TITUL: Marsina, R.: Codex diplomaticus et epistolaris Sloviae II.	CENA 45,- Sk
TITUL: Hučko, J. a kol.: Bratislava a počiatky slovenského národného obrodzenia	CENA 125,- Sk

Nájdete nás na Primaciálnom námestí v budove Starej radnice na prízemí. Publikácie si môžete kúpiť priamo u nás, alebo po telefonickej objednávke na tel. č. 07/333 248, 356 462 Vám ich zašleme na dobierku.

4. EURÓPSKA ARCHÍVNA KONFERENCIA

V dňoch 13. - 18. septembra sa konala na Univerzite v Lancasteri 4. Európska archívna konferencia - Archives: Strategies for Success (Archívy - Stratégia úspechu), ktorú organizovala Spoločnosť archivárov Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska a Medzinárodná rada archívov. Bola zároveň spojená s výročnou konferenciou Spoločnosti archivárov a výročnou inštruktážnou schôdzou konzervátorov. Na konferencii bolo prítomných okolo 370 účastníkov z 30 krajín. Oficiálne ju otvoril predstaviteľ grófstva Lancashire (Lord Lieutenant of Lancashire) Sir Simon Towneley. Úvodnú prednášku, načrtávajúcu smer a ciele konferencie, predniesol David Vaisey, knihovník z Bodleianskej knižnice, Oxford. Účastníkov ďalej privítala Helen Fordová, predsedkyňa Spoločnosti archivárov, Jean-Pierre Wallot, prezident Medzinárodnej rady archívov a Jonathan Rhys-Lewis, predseda skupiny ochrany a konzervovania Spoločnosti archivárov. Konferencia pokračovala predajnou výstavou, na ktorej sa prezentovalo 24 vystavovateľov rôznych reštaurátorských, konzervátorských a reprografických zariadení, materiálov, výrobcov regálov a archívnych krabíc, informačných technológií, a pod.

Program pokračoval ďalší deň (14. 9.) plenárnym zasadnutím na tému "Čo robí archívy úspešnými". Eckhart Franz, riaditeľ hessenského štátneho archívu z Nemecka, predstavil funkciu, koncepciu, organizáciu a činnosť "Domu histórie", ktorý bol vytvorený v Darmstade. V novej archívnej budove je pod jednou strechou umiestnený štátny, mestský, univerzitný a ekonomický archív. O integrovaných službách pre potreby užívateľov hovorila v ďalšej prednáške A. Arrowsmith z Anglicka. Blok uzatváral P. M. Toebak, mestský archivár z mesta Breda v Holandsku prednáškou "Archivár ako kontrolór totálnych informácií". V súvislosti s procesom automatizovaného informačného systému v mestskej administratíve musí mestský archivár najprv získať formálne kompetencie a reálne možnosti riadiť - z pohľadu a potreby archivára - automatizovaný proces a dokumentačné informácie celého mestského úradu. Takýto projekt organizácie práve pripravujú.

Konferencia potom pokračovala zasadaním v paralelných sekciách. Sekcia A bola venovaná akvizičnej stratégii. Odzneli v nej pred-

nášky "Ne-intervencionistická stratégia" Ch. Kitchinga, tajomníka Komisie historických rukopisov (UK) a "Intervencionistická stratégia" C. Grånströma z Národného archívu Švédska. Témou sekcie B bola stratégia ochrany dokumentov. S prednáškami sa predstavili J. Hanus "Starnutie papiera v archívnych krabiciach", H. Fordová z Public Record Office v Londýne "Výber dokumentov na konzervovanie" a J. van Albada z Holandska "Je optický disk odpoveďou (riešením)?" Paralelná sekcia C sa zaoberala problematikou štruktúry personálneho obsadenia archívu. Odznali v nej prednášky J. McIntyreho z Národnej knižnice Škótska "Reorganizácia" a E. C. Blancoovej, riaditeľky archívu Andalúzie, Španielsko "Analýza požiadaviek na personálnu štruktúru archívu". Témou zasadnutia sekcie D bola problematika sieťových komunikácií s rôznymi záujmovými skupinami. T. Januszonoková z Anglicka predniesla prednášku "Konzervovanie v UK", L. Hackman z USA prednášku "S pomocou mojich priateľov" a W. Reijnders z Holandska prednášku "Networking v mestskom archíve". Predmetom rokovania sekcie E bola stratégia informačných systémov. Touto témou sa v prednáške "Informačné systémy tvorcov a stratégia archivára" zaoberala B. Dedenroth-Schouová z Dánska a R. Cleyet-Michaud z Francúzska.

Popoludní pokračovala konferencia opäť plenárnym zasadnutím, na ktorom odznali tri prednášky. V prvej sa T. Broad z Anglicka zaoberal psychológiou organizácie práce, v ďalšej C. Smith zo Svetovej banky z USA hovoril o problémoch financovania a rozpočtov. Sériu zakončil D. Thomas príspevkom o metodológii plánovania, ktorá bola prijatá v Public Record Office v Londýne.

Po skončení plenárneho zasadnutia sa uskutočnilo generálne zhromaždenie Spoločnosti archivárov. Po ňom nasledovala recepcia pre účastníkov, ktorú poriadala Spoločnosť priateľov Lancshireského archívu. Jej členovia, väčšinou dôchodcovia, vyvíjajú - okrem iného - zaujímavú a pre nás nezvyklú, ale veľmi osožnú činnosť. Dva razy do týždňa sa schádzajú na niekoľko hodín v archíve, kde "spracovávajú" dokumenty, samozrejme novodobý materiál. Táto činnosť spočíva v tom, že vyhotovujú súpis jednotlivých dokumentov nachádzajúcich sa v archívnej krabici s nespracovaným materiálom. Zároveň starostlivo vyrovnávajú pokrčené papiere, zahnuté rožky, prípadne odstraňujú kovové sponky a pod., aby potom materiál znovu

veľmi pozorne uložili späť do krabice. Túto prácu vykonávajú s veľkým nadšením - a samozrejme zadarmo.

Večer nasledovala prezentácia a demonštrácia databázového programu ARKIBAS, ktorý bol vyvinutý asociáciou miestnych archívov Dánska.

Vo štvrtok pokračovala konferencia 4. plenárnym zasadnutím. Jeho témou bola komunikácia v širšom slova zmysle; medzi archivármi, inštitúciami, verejnosťou a pod. Referát k tejto téme s názvom "Stratégie komunikácie" predniesol I. Wilson z Kanady. Potom pokračovali zasadnutia v jednotlivých sekciách.

Sekcia A bola venovaná všeobecným kontaktom s verejnosťou. Príspevok F. Durand-Evrardovej "Užívateľ archívu" predniesla E. Gautier-Desvaux z Francúzska, prednášku "Edukácia a archivári" I. Mason z Anglicka a prednášku "Výstavy" G. Williams z Valesu. Sekcia B bola venovaná užívateľom archívu. O akademických užívateľoch hovoril I. Levitt z Anglicka, B. Lever, riaditeľ Centrálného úradu pre genealógiu z Holandska predniesol príspevok "Genealógovia ako užívatelia archívov" a P. Dusek hovoril o spolupráci s využívatelmi Archívu rakúskej televízie. Sekcia C bola zameraná na príbuzné profesie. "Stratégia úspechu v archívoch múzeí" bol názov prednášky K. Haglundovej z Denverského múzea prírodnej histórie, USA, problematikou knižníc sa zaoberal D. Ruse z Anglicka a vedeckými informáciami K. Green, Anglicko.

Popoludní počas plenárneho zasadnutia nasledovala prezentácia "Beijing 1996: 13. Medzinárodný archívny kongres", ktorú predniesol Wang Liangcheng z čínskeho štátneho archívneho úradu a pani Du Wei z organizačného výboru pre prípravu svetového archívneho kongresu v Číne. Témou ďalšieho plenárneho zasadnutia bola "Spolupráca: Čo je Medzinárodná rada archívov". Úvodnú prednášku Margarity Vasquez de Parga, riaditeľky španielskeho štátneho archívu, (pre jej neúčast) predniesol G. McKenzie zo Škótska.

Konferencia potom pokračovala zasadaniami v sekciách. Témou sekcie A boli medzinárodné normy. Hovorili o nich V. Buchman z Nemeckého spolkového archívu v Koblenzi a B. Lindth zo Švédskeho národného archívu. Sekcia B bola venovaná ochrane a plánovaniu v prípade nepredvídaných udalostí (požiar, povodeň, a pod.). Spíkermi tejto sekcie boli H. Fordová, prezidentka Výboru pre ochranu dokumentov MRA z Anglicka a I. Frojd z Univerzitetnej knižnice v Uppsale. O Eu-

rópskych programoch v rámci sekcie C hovorila S. Tyacke, riaditeľka londýnskeho archívu PRO a Rudolf Pikhovia z Ruska. V rámci D sekcie o publikáciách prezentoval informácie J. van Albada z Holandska, ktorý je redaktorom časopisu MRA Janus. Vzťahy MRA s inými medzinárodnými organizáciami a inštitúciami prezentoval Ch. Kecskemeti, generálny tajomník MRA v rámci rokovania sekcie E. Posledné zasadnutie bolo venované sekcii profesionálnych archívárov a sekcii mestských archívov. Prednášateľmi boli K. Hall a J. Sewell z Anglicka.

Večer nasledovala recepcia, ktorú podával predseda rady Lancashirského grófstva Cllr. E. M. Fail.

Piatok začínal prezentáciou Čínskeho národného archívu. Len pre zaujímavosť uvediem informáciu, že v Číne je asi 1 milión archívárov (podľa prednesených informácií).

Konferencia bola potom rozdelená do 5 skupín, každá skupina s predsedom a reportérom, ktorí organizovali diskusiu medzi účastníkmi na témy doškoľovanie (ďalšie vzdelávanie) archívárov, externé kurzy, publikácie, vedecký výskum, externé vzťahy s verejnosťou. Po ukončení diskusií v jednotlivých skupinách na nasledovnom plenárnom zasadnutí podali "reportéri" jednotlivých skupín súhrnné informácie o priebehu a záveroch diskusie.

Popoludní nasledovalo plenárne zasadanie na tému "Celoštátna archívna politika". Odznali na ňom dve prednášky. Príkladom centralizovanej archívnej politiky je Francúzsko. Prednášku "Francúzsko ako centralizovaná krajina" (v oblasti archívnej politiky) predniesla D. Neirinck z Národného archívu Francúzska. Príkladom decentralizovanej politiky bola prednáška R. Vitta, riaditeľa Schleswicko-Holsteinského krajinského archívu z Nemecka.

Celkové vyhodnotenie a zhrnutie výsledkov konferencie urobil na záver Michael Roper, bývalý riaditeľ PRO v Londýne a bývalý predseda Spoločnosti archívárov.

V sobotu bola organizovaná prehliadka mesta Lancaster s jeho historickými pamiatkami.

Záverom chcem upozorniť, že všetky prednášky, ktoré na konferencii odznali, budú publikované v najbližšom čísle časopisu MRA Janus.

Rád by som dodal, že je nanajvýš potrebné a vhodné, aby sa aj slovenskí archívári zúčastňovali podobných podujatí. Veď v mnohých

profesionálnych oblastiach sa naozaj máme čím prezentovať. Je pravdou, že jazyková bariéra v mnohých prípadoch bráni nadviazaniu užších kontaktov, ďalším problémom je financovanie podobných akcií. Chcem však apelovať na osobnú aktivitu nás všetkých pri hľadani rôznych kontaktov, sponzorov a nadácií doma i v zahraničí. Nečakajme na inštrukcie a pokyny "zhora" alebo na to, že to niekto za nás vybaví. Hľadajme. Hľadajme predovšetkým každý sám v sebe, aby sme mohli kráčať vpred; každý sám a tým i všetci spolu - správnou cestou a k dobrému cieľu.

Jozef Hanus

4TH EUROPEAN CONFERENCE ON ARCHIVES
Strategies for Success
PROGRAMME

Wednesday 14 September

B Preservation Strategy

Chairman : George MacKenzie, Head of Preservation, Scottish Record Office

Some Remarks to Paper Aging in Archival Boxes

Josef Hanus, Head of Archives Preservation, National Archives of Slovak Republic

Selection for Preservation

Helen Forde, Head of Preservation, Public Record Office, England

Is Optical Disc the Answer?

Joan Van Albada, Municipal Archivist, Dordrecht, Netherlands

C Staff Structure

Chairman : Ian Wilson, Archivist of Ontario, Canada

Reorganization

John McIntyre, Head of Preservation, National Library of Scotland

The Analysis of Staff Requirements

Esther Cruces Blanco, Director of Archives of Andalucia, Spain

D Networking

Chairman : Rosemary Dunhill, County Archivist, Hampshire

Conservation in the UK

Teresa Januszonok, Senior Conservator, Sheffield City Archives

With a Little Help from my Friends

Larry Hackman, Assistant Commissioner for Archives and Records Management, New York State University, USA

Networking in Municipal Archives

Wim Reijnders, Municipal Archivist, Oisterwijk, Netherlands

ARCHIVES STRATEGIES FOR SUCCESS

4th European Conference on Archives
University of Lancaster 13 - 18 September 1994

Dr Josef Hanus
Slovensky Narodny Archiv
81701 Bratislava
Drotarska Costa 42
Slovak Republic

please reply to:

Public Record Office
Ruskin Avenue
Kew, Richmond, Surrey
TW9 4DU

27 September 1994

Dear Josef

STRATEGIES FOR SUCCESS; SOCIETY OF ARCHIVISTS CONFERENCE AND 4TH EUROPEAN CONFERENCE

I am writing to thank you most warmly for your excellent paper on the ageing of paper in storage boxes in the parallel session on preservation strategy. It was a splendid contribution and helped to get the conference off to a flying start. It was also a great pleasure to meet you again and I only wish I had had more time to talk to all my friends and acquaintances from overseas.

The whole conference was extremely successful on all accounts, except for the weather, and we are more than aware that we owe the speakers, chairmen and organisers a great debt of gratitude for their contributions. It was particularly pleasing to have archivists and conservators from this country meeting their colleagues from Europe and elsewhere; I know they all appreciated seeing old friends and making new ones and I got the impression that the feeling was mutual. In itself the conference proved to be a strategy for success and I look forward to the next one in Barcelona in 1997, building on Maastricht and Lancashire. I hope that you also enjoyed it and that we can continue the strong links which have been forged.

With best wishes and renewed thanks,

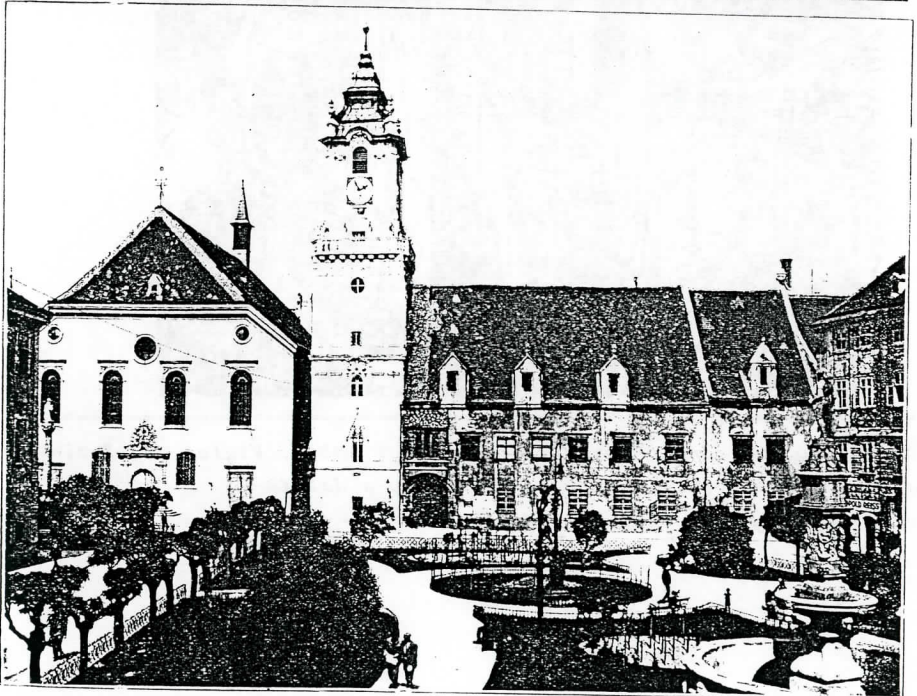
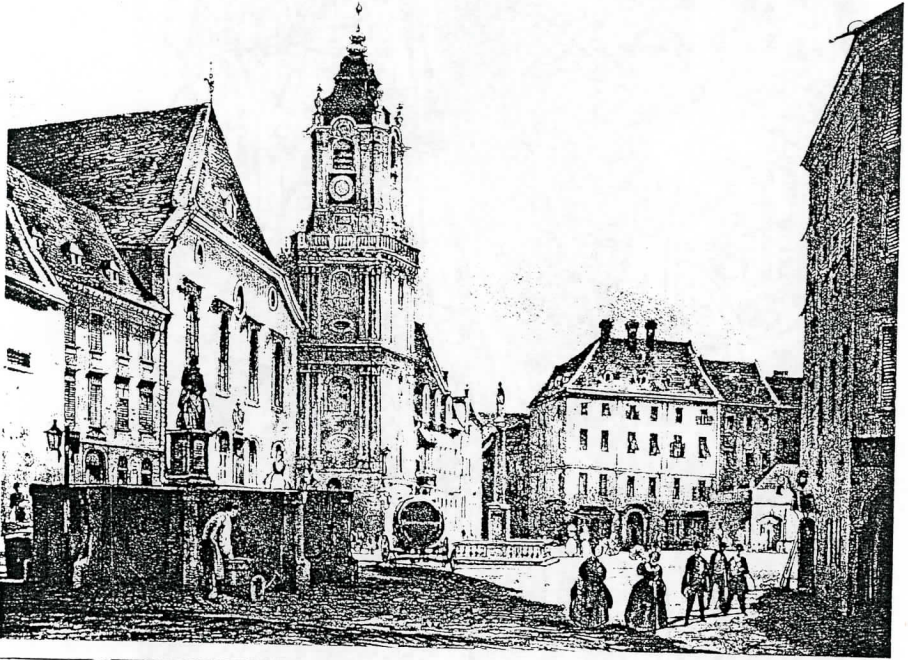
Yours

Dr Helen Forde
Chairman

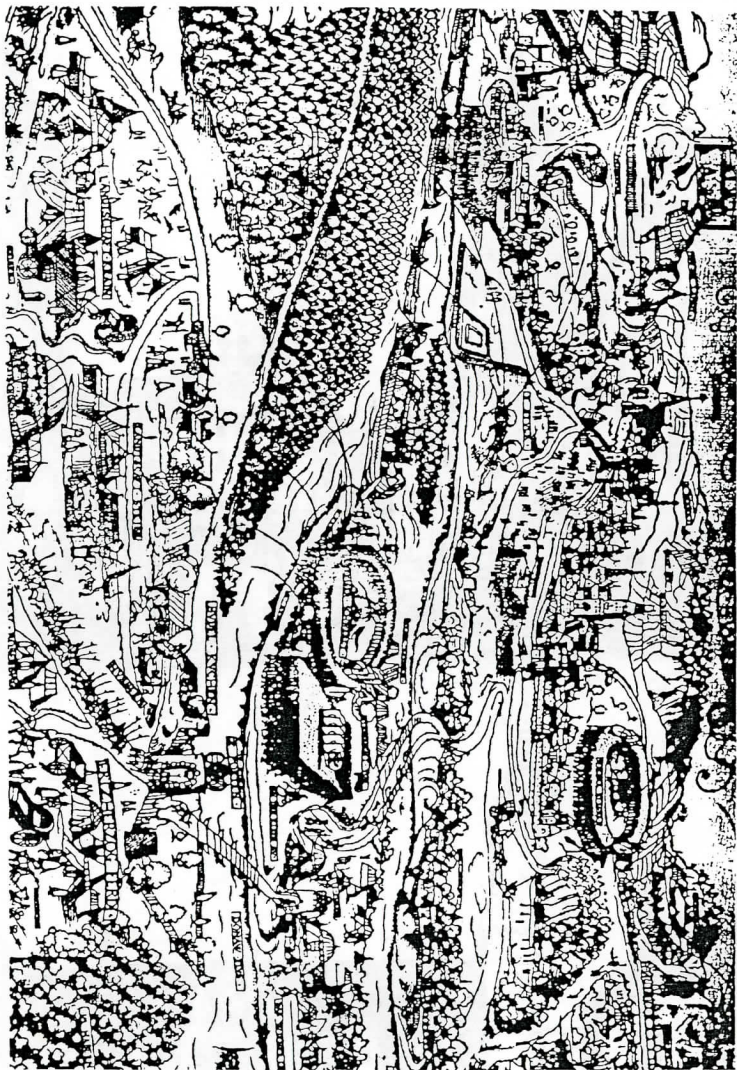
ORGANISED BY: The Society of Archivists, Information House, 20-24 Old Street, London EC1V 9AP England
Tel: 071-253-5087 Fax: 071-253-3942 A Registered Charity No. 42472
HOSTED BY: Lancashire Record Office, Bow Lane, Preston, Lancashire PR1 2RE England
Tel: 0772-263026 Fax: 0772-263050

1. Historický pohľad na časť Hlavného nám. (litografia, pol. 19. st.)

2. Pohľad na budovu Starej radnice (fotografia z 20-tych rokov)

Korunovácia arcikniežata Maximiliána v roku 1563 (kresba H. M.)

~~~~~
Toto číslo redakčne pripravili pracovníci AMB P. Viglaš, A. Buzin-
kayová, J. Šulavík, J. Šeregi, J. Koday a ďalší.

Vychádza 10-krát ročne. Náklad 150 ks.